

JAVASLATOK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

A PROBLÉMA ÉLMÉNYSZERŰ EXPONÁLÁSA

A PROBLÉMA ÉLMÉNYSZERŰ EXPONÁLÁSA

A tankönyv a médiaismereti stúdiumok első lépéseként az alábbi feladat elvégzését javasolja:

„Hádé készüléke szép, nagyformátumú Ernyő, a legújabb divat szerinti szuperlapos kivitelben. Ha elzárnák – bár ez szinte sohasem fordul elő –, hatalmas, sötét képeretnek tűnne. A nappali szobának, amelynek az egyik falát szinte teljesen beborítja, nincs ablaka. Így az Ernyőt nem zavarja semmi. Hádé egyedül él „vele”, és elégedett a dolgokkal. Nemigen mozdul ki a szobából. A napfelkeltét néha órákig nézi a Hajnal-csatornán. Ha valamire szüksége van, csak rákattint egy jelre, s a termék rövidesen megérkezik a közeli szupermarketből. Hádé ügyel a kondíciójára, állandó vendége az Ernyőn Fit a Gymnastic-csatornáról és büszke rá, hogy szereti a természetet, mindent tud pl. a Galapagos szigetek teknőseiről...”

Folytassátok a leírást Hádé életéről!

Vajon hogy főz magának vacsorát, mi a munkája, kik a barátai?

Hádé (beszélő név: Magas Felbontású – High Definition képernyő) személyiségének, életének leírása szükségképpen szembesíti a tanulókat a képernyőfüggőség, a monitorkörnyezet problémáival, miközben a leírás burkoltan informálhatja a tanárt a diákok tényleges monitorfüggőségéről is. Hádé segíthet annak a sajátos ténynek a felismerésében és megfogalmazásában, hogy a képernyő számos, egymást kiegészítő, illetve egymásnak ellentmondó funkció betöltésére vállalkozik, ami korábban egyetlen eszközre sem volt jellemző.

A mozgókép és médiaoktatást szolgáló gyakorlatok tehát elsősorban egy-egy probléma élményszerű, tevékenységhez kötődő *exponálását* segítik. Ahogyan az emberek többnyire nem tesznek fel kérdéseket az elektromossággal kapcsolatban, hanem használják a telefont, a villanyt vagy az autót, úgy a televízióval vagy a filmmel kapcsolatban sem firtatják, hogy vajon miért ott és olyan módon kezdődik el egy film, miért úgy mutatja be a kamera az eseményeket, ahogyan a vásznon vagy a képernyőn látjuk, miféle problémát okozhat a mozgóképi ábrázolás túlságos valóságközelisége vagy a hírek manipulációja? A néző elfogadja, hogy mindez *így van*, s nem kérdezi meg: *miért?* Óriási jelentősége van annak, hogy ezeket a kérdéseket az esetek döntő többségében ne a tanár szorgalmazza, s főként ne azért, mert ezt írja elő a tananyag. Hiszen az már fél siker, ha a diákok érzékelik, felismerik egy-egy probléma

létezését,
klipekben
miért nem
arra, hogy
ugyanazt.

A mo-
többségéb-
hanem az-
élményszerű-
ne korláto-
körére. S-
anélkül, h-
kerülne.

JAVASLATOK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

A KREATÍV MÉDIAPEDAGÓGIA, MINT A MOZGÓKÉP ÉS MÉDIAOKTATÁS KIEMELT MÓDSZERE

A KREATÍV MÉDIAPEDAGÓGIA, MINT A MOZGÓKÉP ÉS MÉDIAOKTATÁS KIEMELT MÓDSZERE

A *kreatív médiapedagógia* kifejezés bizonyos, a mozgókép és médiaoktatás során alkalmazható módszereknek és azok alkalmazásának a *gyűjtőneve*, vagyis a mozgókép és médiaoktatás egy lehetséges módszer-tani modellje. A kreatív médiapedagógia mindig valamely *mozgóképi élmény*hez kapcsolódó *tanulói tevékenységet* feltételez. Olyan tevékenységről van szó, amely

a/ valamely *már létező mozgóképi szöveg* (film, tévéműsor) *megtekintéséhez*, vagy

b/ valamely *még nem létező szöveg részletének megtervezéséhez*, esetleg *megvalósításához* kapcsolódik.

Vagyis a kreatív médiapedagógia *mindig az élmény ösztönös-emocionális erőterében* indítja el a konkrét tananyagra vonatkozó kreatív-gyakorlati munkát, s *a tanulói tevékenység produktumainak az elemzésével* közelíti meg a tárgyalt téma *fogalmi absztrakcióját, történeti-művelődéstörténeti hátterét*.

Mivel a mozgóképpoktatás döntően a kifejezés és szövegértés képességének a fejlesztését célozza, kimondottan nagy a jelentősége a gyakorlati-kreatív módszereknek. Az oktatás súlypontja nem egy-egy kiemelkedő alkotás keletkezéstörténetére, nem az alkotói életműben elfoglalt helyének vagy valamely stílusirányzat szempontjából való jelentőségének a tisztázására helyeződik, hanem a mozgókép nyelvi-stiláris alakzatainak, poétikai megoldásainak a felfejtésére.

A diákok szinte csecsemőkoruk óta olyan aktív mozgóképfogyasztók, akik öntudatlanul is kiválóan ismerik a mozgóképi ábrázolás panel-megoldásait. A gyakorlatok egy részének ezért éppen a sztereotípiák tudatosítására kell vonatkoznia. Ilyenkor nagy biztonsággal előre tervezhető a „megoldások tipológiája”.

Mivel a mozgóképpoktatás tárgya a technikai kép, a kreatív gyakorlatok során *megkerülhetetlen a mozgóképi szövegekkel való manipuláció, ill. az ilyesfajta szövegek létrehozása*. (Ez természetesen felveti a technikai képreprodukcióra alkalmas, az oktatáshoz szükséges eszközpark kérdését, amellyel a 9. fejezetben külön foglalkozunk. Kiindulásképpen mindenestre egy-egy videó, televíziós monitor és a legegyszerűbb videokamera is megteszi.)

JAVASLATOK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

AZ ÓRAI FELADAT ÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS – AZ ETŰD ÉS A MŰ

AZ ÓRAI FELADAT ÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS – AZ ETŰD ÉS A MŰ

Tudjuk, hogy a diákok valójában nagyon is szeretnek teljesíteni – mint ahogyan a tanároknak (sőt az egész iskolának) komoly sikerélményt jelent a tanulmányi versenyeken, esetünkben a helyi vagy országos (netán nemzetközi) film és videoszemléken, fesztiválokon elért jó eredmény. A művészeti tárgyak kétséges iskolai legitimációját hagyományosan éppen a rajzversenyek, kiállítások vagy a zenei és színpadi produkciók erősítik. Mindez problémamentesnek tűnik, ameddig az ilyesfajta tevékenység szakköri munkához vagy a tehetséggondozáshoz kapcsolódik. Ám azonnal kényessé válhat akár egyetlen kreatív feladat is, ha a tárgy oktatásának alapozását, a mindenkire vonatkozó órai munkát érinti. Ahogyan képzőművészeti, zenei, előadói vagy költői tehetsége, úgy rendezői, netán operatóri adottsága sincs a legtöbb diáknak. Ugyanakkor egy bizonyos szinten mindenki megtanítható rajzolni, muzsikálni vagy verset mondani, mint ahogyan *némi gyakorlattal rövid képszekvenciókat is bárki meg tud tervezni és el is tud készíteni*. Amíg az ilyen gyakorlatok egyértelműen a „nyelvgyakorlást” szolgálják és egyetlen tanulót sem készítenek kudarcot sejtető – mert tehetségfüggő – tevékenységre, a *művek létrehozására irányuló feladatok meglehetősen kiszolgáltatottá* teszik a diákok többségét. Nagyon is megkérdőjelezhető az az elterjedt gyakorlat, amikor kétségbeejtő produkciókat csak azért kell a különféle bemutatókon, versenyeken díjazni, hogy a zsűri az alkotónak ne szegje kedvét. A diákok többnyire pontosan érzik, mennyire kétséges a teljesítményük, s az elvtelen dicséret éppen a *minőség felismerésére* irányuló erőfeszítéseket hitelteleníti.

Ezért *kerülendő a rendszeres (órai) mozgóképek-tanítás során minden olyan feladat, amely valamely mű (zárt esztétikai alakzat) létrehozását célozza*, míg javasolt minden olyan kreatív gyakorlat, *etűd alkalmazása*, amely bizonyos nyelvi-ábrázolási problémák önálló, élményteli feldolgozását segíti. Vagyis szóba jöhet néhány beállítás, egy jelenet, még egy filmrészlet leforgatása esetleg megszerkesztése is, de semmiképpen sem „produkciós” céllal, és lehetőség szerint az összes diák, s nem csupán a tehetséges kevesek számára. A diákfilm és videoszemléken való részvétel egyéni ambíció és tehetség kérdése, amelyre a munkákat szakköri keretben kell elkészíteni.

JAVASLATOK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

A bevezetőben már érintettük ugyan, de talán mégsem árt megismételni: a mozgókép és médiaoktatás módszertanát ma még nem célszerű általánosító érvennyel megírni, s ez kiváltképpen vonatkozik a tankönyvek és a szöveggyűjtemények használatára.

A következőkben a MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET (tankönyv a 7–12. osztályok számára; Korona Kiadó, 1998) c. kötet, és a tankönyvhöz szerkesztett szöveggyűjtemény alapján tárgyalunk néhány didaktikai szempontból alapvető kérdést.

EGY TANKÖNYV, HAT ÉVFOLYAM

A hat évfolyam tananyagának egyetlen kötetbe szerkesztése már önmagában is olyan szokatlan megoldás, amely magyarázatot igényel. Eltekintve a gazdaságossági szempontoktól, *az együttes megjelenítés szakmai indoka* a mozgókép és médiaoktatás kialakuló gyakorlatának *várható sokszínűsége*. Az órakeretek szűkösségéből adódóan számos iskolában összevonják majd a 7–8., ill. a 9–10. osztályok anyagát, esetleg két év alatt kívánják elvégezni a teljes tantárgyi programot. Várható az is, hogy a mozgóképre vonatkozó stúdiumokat egyes iskolákban jobban elkülönítik majd a médiaismereti tananyagtól, s ezért vonnak össze akár nagyobb tantárgyi blokkokat, nagyobb súlyt helyezve a médiatanra vagy a filmnyelvi tananyagra. Bizonyos tantárgyi modulokra feltehetően olyan kevés idő jut majd, hogy a tankönyvre és a háttérodalomra hagyatkozva a diákoknak önállóan kell feldolgozniuk azokat.

AZ ALAPTANTERV ÉS A TANKÖNYV ÉLETKORI-SZERKEZETI ELTÉRÉSE

A NAT pedagógiai szakaszolásából adódóan az előírt tantervi modulok lezárása látszólag egyszerűen megoldható lenne a 10. évfolyam végére, a 11–12. évfolyam anyagát pedig kizárólag a tárgyból érettségire aspiráló tanulók képzéséhez szükséges témák alkothatnák. A tantervek áttekintésénél már szó esett arról, hogy *ez a megoldás életkori, de szakmai okokból sem optimális*, ezért a tankönyv nem kívánja ezt a tananyag-szervezési gyakorlatot megerősíteni. Azokban az iskolákban tehát, ahol a mozgókép és médiaoktatás nem húzódik át a felső-középközponti időszakra, a 11–12. osztályra vonatkozó tankönyvi fejezetek egy részét már a 10. osztályban tanítani kell.

JAVASLATOK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

A PROBLÉMA ÉLMÉNYSZERŰ EXPONÁLÁSA

létezését, ha „gondot okoz” a számukra az, hogy miért használnak a klipekben olyan sok beállítást, miért készül ma egy film fekete-fehérben, miért nem fejeződik be soha a *Szomszédok*, vagy ha kíváncsiak lesznek arra, hogy miért látják minden televíziós híradóban szinte szóról szóra ugyanazt.

A mozgókép és médiaoktatást szolgáló gyakorlatok tehát az esetek többségében nem a fogalmi-esztétikai tudás alkalmazására vonatkoznak, hanem az absztrakciós készség fejlesztésének tapasztalathoz kötődő élményszerű megalapozására. Fontos, hogy *a kreatív gyakorlat fogalma ne korlátozódjék a technikai képek készítésének és megszerkesztésének a körére*. Számptalan feladat segítheti a mozgókép- és médiaoktatást anélkül, hogy a kamera vagy akár a videokészülék használatára sor kerülne.